

Śląskie symfonie Carla Dittersa von Dittersdorfa. Historia – theoria – praxis

STRESZCZENIE OPISU PRACY DOKTORSKIEJ

W historiografii muzycznej Carl Ditters von Dittersdorf (1739-1799) zapamiętany został głównie jako twórca wdzięcznych oper komicznych oraz dwóch *Koncertów Es-dur* na kontrabas. Te osiągnięcia nie dają jednak pełnego obrazu jego doniosłego wkładu w historię muzyki XVIII wieku. Cieszy fakt, że ostatnie lata przynoszą coraz większe zainteresowanie życiem i twórczością tego kompozytora oraz pozwalają na wydobywanie na światło dzienne przynajmniej niektórych wcześniej nieznanymi jego dokonań. Wśród nich wskazuje się wkład na gruncie rozwoju gatunków instrumentalnych właściwych muzyce epoki klasycyzmu, takich jak *divertimento*, kwartet smyczkowy czy wreszcie symfonia.

Ten rodowity wiedeńczyk większość swojego dorosłego życia spędził na Śląsku, głównie na dworze u księcia biskupa Philippa Gottharda Schaffgotscha na zamku na Jańskiej Górze (niem. Johannisberg) w Javorníku (obecnie w granicach Republiki Czeskiej). Dorastał jednak w miejscu swojego urodzenia, oddychając tą samą atmosferą, co Haydn i Mozart, z którymi *notabene* utrzymywał regularne kontakty. Był świadkiem tych samych przemian społecznych i kulturalnych (również kulturowych), które rodziły nowe potrzeby i powodowały wspomnianymi wyżej kompozytorami do tworzenia nowych gatunków.

Celem niniejszej rozprawy jest wprowadzenie do obiegu kulturowego wybranych symfonii omawianego kompozytora, a także – w szerszym ujęciu – zapoznanie środowiska muzycznego z korpusem jego dzieł symfonicznych. Okazuje się bowiem, że Dittersdorf jest autorem około stu trzydziestu symfonii, z których wydano nie więcej niż dwadzieścia. Pisane niemal przez cały okres swojej aktywności (w latach 1757-1793), ukazują wyraźną ewolucję języka muzycznego kompozytora. Dzięki rozmiarowi tej twórczości, stają się zarazem interesującym studium rozwoju gatunku symfonii w XVIII wieku. Utwory te – tworzące ogromny korpus źródłowy – znajdują się w kilkudziesięciu europejskich archiwach i bibliotekach. Wiele symfonii oczekuje na skrupulatne skatalogowanie i opis rękopisów, podparty rzetelną krytyką źródeł.

Na potrzeby niniejszej dysertacji dokonano edycji czterech symfonii. Selekcję zdeterminowały następujące kryteria (według ważności): chronologiczny, topograficzny,

dostępności i aksjologiczny. Po pierwsze – wybrano po jednej symfonii powstałej w każdej z czterech dekad (odpowiednio z lat 60., 70., 80., i 90. XVIII wieku). Tym sposobem komplet zaprezentowanych edycji daje szansę uchwycenia rozwoju języka muzycznego kompozytora, a tym samym odnalezienie cech wspólnych, świadczących o spójności tego języka. Po drugie – zgodnie z deklaracją zawartą w tytule pracy – wszystkie symfonie powstały na Śląsku, lub przynajmniej źródła będące podstawą do zaprezentowanych edycji wykazują bezsprzecznie śląską proveniencję. W tym wypadku możliwe jest zaakcentowanie kulturowej więzi regionu z kompozytorem, który stworzył prezentowane utwory właśnie na Śląsku. Trzecim kryterium, decydującym o użyteczności przygotowanych edycji, jest fakt nieogłoszenia ich drukiem nigdy wcześniej lub przynajmniej po 1800 roku. Na czwartym miejscu zastosowano kryterium arbitralne, lecz istotne na początkowym etapie procesu wzbudzania zainteresowania odbiorców twórczością Dittersdorfa. Wybrane utwory powinny być na tyle wartościowe pod względem artystycznym, by z jednej strony przyciągnąć muzykologów mogących kontynuować badania nad twórczością Dittersdorfa, z drugiej zaś wykonawców zachęconych estetycznym pięknem prezentowanego utworu.

Niniejsza praca obejmuje trzy obszary badań – historyczny, teoretyczny i praktyczny. Pierwszy z nich koncentruje się na całościowym ujęciu rozwoju życia i tradycji muzycznej, obecnej na Śląsku, na podstawie dostępnych opracowań, a także zawiera pierwsze w polskim piśmiennictwie ujęcie biografii Carla Dittersa von Dittersdorfa.

Drugi obszar dotyka rozważań genologicznych i stylokrytycznych dotyczących pojawienia się i rozwoju gatunku symfonii, w nowoczesnej postaci (rodowód, podstawowe tendencje rozwojowe, główne szkoły, postacie, ważne pozycje repertuarowe). Ogniskuje się ponadto na dorobku symfonicznym Dittersdorfa – przyjmując punkt widzenia od najogólniejszego ku bardziej szczegółowym aspektom.

Obszar praktyczny obejmuje z jednej strony zagadnienia związane z wyborem rodzaju edycji, wraz z jego uzasadnieniem, a także opis metod zastosowanych przy sporządzeniu materiału nutowego, z drugiej najważniejszy element rozprawy, czyli aneks. To w nim zawierają się bowiem edycje źródłowo-krytyczne czterech wybranych przez autora symfonii.

